

Ierusalim göreşiniň paýyny jany bilen alan saud patyşasy: Faýsal bin Abdyleziz

Category: Kitapcy, Sözler, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Ierusalim göreşiniň paýyny jany bilen alan saud patyşasy: Faýsal bin Abdyleziz IERUSALIM GÖREŞINIŇ PAÝYNY JANY BILEN ALAN SAUD PATYŞASY: FAÝSAL BIN ABDYLEZIZ

Patyşa Faýsalyň yzynda Ierusalim göreşine bolan ýakynlygy, arap döwletlerine tamakinçiliksiz çemeleşmegi, Malkolm Iks ýaly dünýäniň çar künjünde azatlyk ugrunda göreşýän musulman aktiwistlerine beren maddy we ruhy goldawy miras galdy

Patyşa Faýsal diýlende ýada düşýän birinji zat onuň Ierusalim hakda eden çykyşydyr:

– Doganlarym! Nämä garaşyarys?

Dünýäniň wyždanynyň oýanmagyna garaşyarysmy? Hany, nirde dünýäniň wyždany? Mukaddes Kuddusy-Şerif sizi çagyryýar. Nämeden gorkýarsyňyz? Ölümden gorkýarsyňyzmy? Allanyň ýolunda

jiħad edip abraýyň we artykmaçlygyň bilen ölüp gitmekden abraýly ölüm barmy?

Eý doganlarym, biz yslam milletiniň yslamy taýdan oýanmagyny isleýäris. Biziň çagyryşymyz yslamy çagyryşdyr. Allanyň ýolunda jiħad etmäge çagyryjarys.

Dinimiz, ynanjymyz, mukaddesligimiz we eldegrilmesiz yslam üçin çagyryjarys.

Haçan ýadyma düşse, Haremi-Şerifimiz (Ierusalim) we mukaddesligimiz basybalyjylaryň aýagynyň astynda depgilenýär we ol ýerde dürli günäler bilen Allaha pitne-pesat we ahlak nogsanlyklary sereşlenýär. Ine, şoň üçinem Allaha tüýs ýüregim bilen ýalbarýaryn, eger maňa jiħad etmek we mukaddes topraklarymyzy azat etmek nesip etmejek bolsa, meni şu dünýäde ýeke minudam ýaşatmasyn!

1945-nji ýylyň 14-nji fewralynda saudlar ýurtdaky nebit ýeňilliklerini doly ele alanlarynda ABŞ bu güýji syýasy ýarag hökmünde ulanmazlygy talap etdi.

Saud patyşalygy bu talap bilen ylalaşypdyr we olaryňam muňa derek bir şertiniň bardygyny aýdypdyr: ABŞ Palestinada sionistik döwletiň gurulmagyny goldamaly däldi.

Iki tarapam umuman alanda munuň mümkin däldigini gowy bilýärdi.

ABŞ uly jahan urşuny yzda galdyrypdy we golaýlaşyp gelýän rus howpuny göz önüne tutup, Ýakyn Gündogarda janyny halas etmegiň kül-külüne düşüpdi.

ABŞ ýöredýän syýasatynyň uzak möhletleýin meýilnamalarynyň arasynda sebitde sionistik döwletiň bähbitlerine hyzmat etjegini bilýärdi.

Patyşa Faýsal bin Abdyleziz

Faýsal bin Abdyleziz 1964-nji ýylda Arabystanyň tagtyna oturanda Ýakyn Gündogar tikeniniň üstünde otyrды.

ABŞ sebitde sionistik döwletiň gurulmagyny goldap beren sözünde durmadygam bolsa, Süweýş kanalynyň döwlet eýeçiligine geçirilýän döwründe araplaryň tarapyny tutmagy Saud Aranystanynyň meselä has oýlanyşykly çemeleşmesine sebäp bolupdy.

Patyşa Faýsala ýiti täsir eden birinji hadysa 1969-njy ýylyň 21-nji awgustynda awstraliýaly prowokator fanat Denis Maýkl Rohanyň «Mesjidi-Aksany» ýakmasy boldy. Yslam ýurtlarynyň we dünýä jemgyýetçiliginiň biperwaýlygy Faýsaly örtendiripdi.

«Mesjidi-Aksanyň ýakylmagy»

Jemal Abdynasyryň aradan çykmagyndan soň Enwer Sedatyň müsür häkimiýetiniň başyna geçmegi bilen 1970-nji ýyldan soňra Saud Arabystanynyň we Müsüriň arasynda birek-birege ýakynlaşdyran oňyn üýtgeşmeler bolup geçdi.

Nasyryň şahsyýet kultuny öňe çykaran we tutuş sebitiň howpsuzlygyna howp abandyryan syýasy pozisiýasy iki döwletiň ýakynlaşmagyna päsgel berýän iň uly böwet bolup durýardy.

Indi şol böwedem böwsülipdi.

Enwer Sedat Müsüriň Ysraýyla garşy çeken uly ýitgileriniň ýerini doldurmak isleýärdi, emma Nasyryň tersine tegelek stolda elini güýçlendirmegi urşuň artykmaçlygy hasaplaýardy.

1973-nji ýylyň 6-njy oktýabrynda Müsüriň we Siriýanyň birleşen güýçleri Ysraýyla hüjüm etdiler (Ýom-Kippur söweşi, Oktýabr söweşi), bu hüjümleriň taraplary tegelek stola oturtmak maksady bardy.

Ilkibaşda arap güýçleri aýgytly ýeňişleri gazandy we Sinaý çöli jöhit basybalyjylaryndan azat edildi, emma operasiýa şondan soňuny göz önünde tutmandy.

Ahyrynda Ysraýyl bu arkaýynlygy duýan badyna, Müsür heniz bilini ýazdyryp ýetişmänkä herekete geçdi we netijeleri agyr boldy.

Müsüriň we Siriýanyň bileleşen güýçleri bu ýeňlişe garaşýardy, şonuň üçinem bu ýagdaý taraplar üçin täzelik däldi.

Beýleki bir tarapdan saud patyşasy Faýsalyň bu ýeňlişe jany ýandy, çünki Ierusalimi şahsy meselesi saýýan patyşa bu ýeňlişden soň Ysraýylyň pozisiýasynyň güýçlenendigini bilýärdi.

Patyşa Faýsal tutynyň aňyrsynda durup bu meseläni çözüp bolmajagyna bilip, herekete geçdi.

Bütün dünýäni ber-başagaý edip taşlajak çözüde gelip, nebit geçirijilerini kesdi.

Patyşa Faýsal 1947-nji ýylda sebitiň talanan wagty bolan Ysraýylyň gurlan döwründe saud delegasiýasynyň ýolbaşçysy hökmünde günbatarly döwletleriň ikiýüzliligine we rehim-şepagatsyzlygyna ýakyndan şaýat bolupdy. Şonuň üçinem ol ýumşak diplomatiki çemeleşmeleriň hemişe-de araplaryň zyýanyna

gutarjagyny gowy bilýärdi.

Patyşa Faýsal bilen ABŞ-nyň Daşary işler ministri Genri Kissinžer

Konflikti çözmek üçin herekete geçen ABŞ-nyň Daşary işler ministri Genri Kissinžer patyşa Faýsal bilen bolan duşuşygyny şu sözler bilen beýan edipdi:

«Patyşa Faýsal diýseň gaharly görünyärdi, aramyzda mylakatly söz alyşma başlar umydy bilen oňa degişensiräp «uçarymyň ýangyjy gutardy, uçarymyň benzobagyny doldurmak üçin buýruk berseňiz, halkara bahasyndan puluny tölemäge razydygymy» aýtdym. Patyşa gülümsiredi we kellesini ýokary galdyryp, maňa pert-pert şulary aýtdy:

– *Men indi garradym, ölmezden öň ýeke-täk arzuwym «Mesjidi-Aksada» iki rekagat namaz okamak! Sen maňa şu babatda kömek edip bilermiň?*

ABŞ muny eşidip, saudlary ýaragly operasiýa bilen gorkuzjak bolýar.

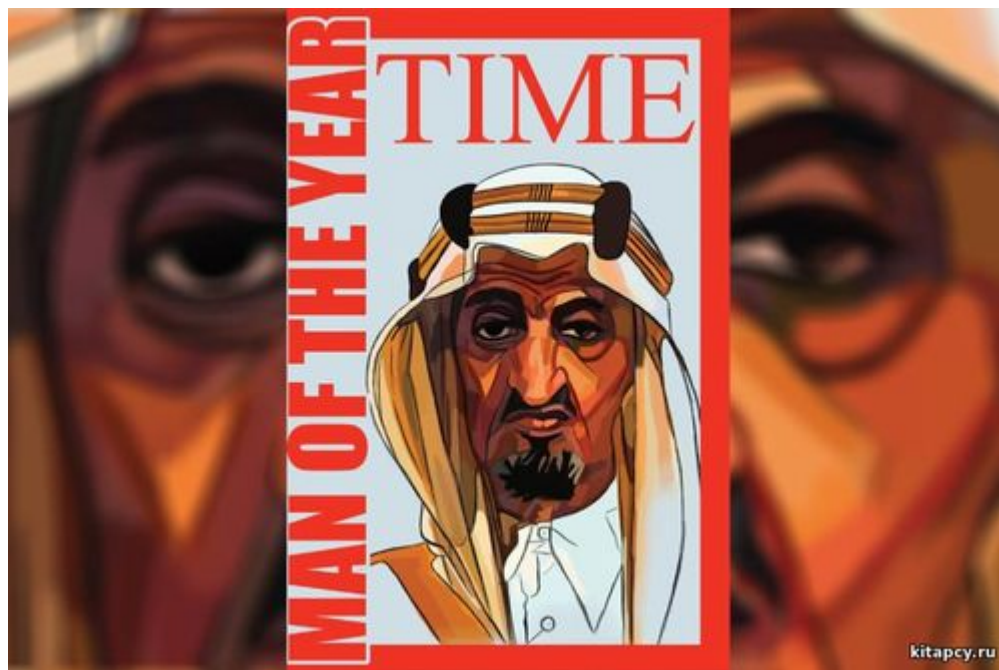
Eger bu karardan el çekilmese, sebitdäki ähli nebit skwažinalaryny bombalajakdygyny aç-açan Saud Arabystanynyň hökümetine mälim etdi.

Patyşa Faýsal bolsa nebit skwažinalaryna saudlardan has beter günbatarlylaryň mätäçdigini we munuň boş haýbatdygyny bilip durdy.

Patyşa Faýsalyň bu haýbatlara beren jogaby diýseň täsirlidi:

– Elbetde, nebit skwažinalarymyzy bombalap bilersiňiz. Emma

ýatdan çykarmaň, biz we biziň ata-babalarymyz hurmadyr düýe süýdi bilen oňnut edip ýaşapdyrys, gerek bolsa ýene-de ýaşarys. Emma siz indi nebitsiz oňup bilmersiňiz.

Patyşa Faýsal bin Abdyleziz 1973-nji ýylda «ýylyň şahsyýeti» yglan edildi we «Time» žurnaly ony sahabyna ýerleşdirdi. Saud köşgi şu meseleler bilen başagaý bolup ýörkä, patyşanyň inisi Faýsal bin Musaid ABŞ-dan gaýdyp gelýär.

Patyşa köşgünde arap diplomatlaryny çagyrypdyr we inisi-de bu duşuşyga gatnaşypdyr.

Musaid agasyna ýakynlaşýar we onuň garşysyna geçýär. Patyşa Faýsal arap däplerine eýerip, başyndan öpmegi üçin inisiniň oňünde egilýär. Ganhor mundan peýdalanyp, sapança bilen agasynyň kellesinden iki gezek atýar.

Patyşa Faýsal gulagyndan we çekgesinden agyr ýaralanýar.

Janpenalar ganhory şobada ele salanam bolsalar, patyşanyň ýagdaýy barha agyrlaşýar. Hassahana getirilende onuň iň soňky aýdan sözi inisinden gan algysynyň alynmazlygydy. Emma halk şeýle bir gazaba atlanýar welin, patyşanyň bu wesýeti görmezlige salynýar we ganhor Musaid öldürilýär.

Bu hadysa Saud Arabystanyň nebit embargosynyňam soňy bolupdy. Saud Arabystany bu jenaýatdan soň syýasy sebäpler bilen bir gezegem nebit sanksiýasyny güýje girizmedi.

Malkolm Iks bilen Faýsal bin Abdyleziz / Fotosurat: jamhara.com

Patyşa Faýsalyň yzynda Ierusalim göreşine bolan ýakynlygy, arap döwletlerine tamakinçiliksiz çemeleşmegi, Malkolm Iks ýaly dünýäniň çar künjünde azatlyk ugrunda göreşýän musulman aktiwistlerine beren maddy we ruhy goldawy miras galdy.

Mehmet MAZLUM ÇELİK.

celikmehmedmazlum@gmail.com

Anna, 20.10.2023 ý. Taryhy makalalar